

FIGYELŐ

¹ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Általános Gyógypedagógiai Intézet

²ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Fogytékosság és Társadalmi Részvétel Intézet

Beszámoló a Magyar Szociológiai Társaság 2024. évi vándorgyűlésén tartott *A digitalizáció szerepe és lehetőségei a fogyatékos és egészségkárosodott emberek életében* című szekció eredményeiről

SVASTICS CARMEN¹ – BÁNYAI BORBÁLA²

svastics.carmen@barczy.elte.hu

banyai.borbala@barczy.elte.hu

A Pécsi Tudományegyetem adott otthont a Magyar Szociológiai Társaság (MSZT) 2024. évi vándorgyűlésének 2024. november 27-29. között, melynek címe a *Digitalizáció és Társadalmi Változás* volt. A szociológusok éves találkozási pontja a korábbi évekhez hasonlóan is lehetőséget adott arra, hogy szociológusok és leendő szociológusok, valamint a társ diszciplínák kutatói és a gyakorlati élet szakemberei megoszthassák egymással kutatási eredményeiket, és vitát kezdeményezzenek kutatási témáikról, kérdésfeltevésekről, módszerekről és eredményeikről. Az MSZT Fogytékosságtudományi Szakosztálya nevében Bányai Borbála és Svastics Carmen kezdeményezésére a fogytékosság és digitalizáció témája önálló szekciót kapott, melynek keretében összesen nyolc aktuális kutatásokat bemutató prezentáció, beszámoló hangzott el.

A rendezvény központi felvetése szerint a mindennapi életünket átalakító digitalizáció többek közt az oktatásban és a munka világában előtérbe helyezi a viszonylag alacsony belépési küszöbű, könnyen elsajátítható és hozzáférhető tudásokat, miközben az olyan hagyományos módon megszerzendő, transzverzális kompetenciák, mint a reziliencia, a kreativitás, a kritikus és analitikus gondolkodás, a csapatmunka és az innovációs együttműködés készségei továbbra is jelentős szerepet játszanak az érvényesülésben. Felvetődhet tehát a kérdés, hogy a digitalizáció, a mesterséges intelligencia milyen esélykiegyenlítő szereppel bírhat, vagy hozhat létre akár új egyenlőtlenségeket.

A fogytékossággal élő emberek életében is jelentős, egyre fokozódó szerepet játszik az infokommunikációs technológia, a digitalizáció, és az új média. A digitális fejlődés azonban két irányban is hathat: miközben támogató és elősegítheti a fogyatékos emberek oktatásban, munkavállalásban, közösségi életben való teljes és egyenlő részvételét (Bruyere és mtsai., 2005; Kukucska, 2022; OECD, 2022; UNCRPD), aközben akadályokat is teremthet, hozzájárulhat ezen csoportok további kirekesztődéséhez, többségi társadalomtól való lemaradáshoz (Dobransky & Hargittai, 2016; Raja, 2016). Előbbire példák lehetnek a támogató szoftverek, készségfejlesztő applikációk, gamifikációk (OECD, 2021), vagy az új média teremtette közösségi terek (Németh és mtsai., 2021), utóbbira az egyes hétköznapi élettevékenységeket (ld. közlekedés, vásárlás, ügyintézés) is átható imperatív digitalizáció (van Holstein et al., 2021), a negatív fogytékosság média-reprezentációk, vagy a digitális térben megjelenő és veszélyeket rejtő cyber bullying (Burch, 2023).

A szekcióban hangsúlyosan jelent meg az interdiszciplinaritás, az előadók többféle tudományterületet képviseltek, szociológusokon kívül voltak köztük gyógypedagógusok, közgazdászok és művészek is. *A digitalizáció szerepe és lehetőségei a fogyatékos és egészségkárosodott emberek életében* c. szekció első részében **Keszi Roland** (ELTE BGGYK) a munkaerőpiaci pozíciók változásairól beszélt és a mesterséges intelligencia ezekre gyakorolt hatásáról. A világgazdasági makroadatok másodelemzése számos kihívásra hívta fel a figyelmet a gazdasági ökoszisztéma egyes szereplőivel kapcsolatban. **Svastics Carmen** (ELTE BGGYK, BGE) a digitalizáció szerepét mutatta be a fogyatékossgal élő vállalkozók életében: miközben egyesek vállalkozásuk fő profiljává teszik a digitális eszközöket, hasznosítva azok innovatív és akadálymentes jellemzőit (IKT szolgáltatások nyújtása, digitális eszközök forgalmazása, innováció), addig mások vagy csak korlátozott mértékben támaszkodnak a digitalizáció előnyeire (pl. online tanulás, szolgáltatások szervezése és marketingje), vagy akár el is utasítják ezeket és a digitális átalakulás negatív, kontrolláló és korlátozó jellegét hangsúlyozzák. **Szalkai Dániel** (MOME) egy olyan projektről számolt be, melyben a MOME hallgatói a fiatal felnőtteket érintő pszichoszociális zavarok témájában a design eszközeivel és a mesterséges intelligencia használatával reflektáltak az őket érdeklő és érintő jelenségekre. **Zagyi Emese** (ELTE BGGYK) a közösségi média szerepéről beszélt a testi fogyatékos nők nőiességének formálásában és rámutatott annak előnyeire (pl. kapcsolatteremtés, reprezentáció lehetőségei) és hátrányaira (pl. önértékelés, társadalmi elfogadás).

A szekció második része konkrét digitális eszközökre és kutatás-fejlesztési eredményekre fókuszált, mely a fogyatékossgal élő emberek hétköznapi életére kívántak pozitív hatást kiváltani. **Havasi Ágnes** (ELTE BGGYK, MASZK Kutatócsoport) az Autisták Országos Szövetsége egyik projektjét ismertette, melyben autista emberek társadalmi részvételének támogatását asszisztív-educációs technológiával segítették. A Digitális Autizmus-Támogatás az Autizmus spektrumon (DATA) rendszer komplex, tudományosan bizonyított autizmus-módszeren épül és olyan mobiltelefonos/tabletes alkalmazásból és webes tervezőfelületből áll, mely a mindennapi élethelyzetek és tevékenységek (pl. fogmosás, ételkészítés, fodrászhoz menés, ügyintézés) minél önállóbb elvégzésében nyújthat segítséget. **Vatány Szabolcs** (MOME) egy olyan számítógépes program kifejlesztését mutatta be, mely a figyelem fenntartását segíti elő digitális szövegek olvasása közben. A betűtípus-csere, a szövegtagolás, a mondatok léptetése, a betű-magasság állítása révén olyan személyre szabott szövegeket állíthatunk elő, mely nagyban elősegíti az olvashatóságot és az olvasási teljesítményt többek közt ADHD esetén is. **Pintérmé Sosity Beáta** (MOME) előadása egy a Bethesda Gyermekkórházban 2022 óta alkalmazott virtuális realitás (VR) eszközt mutatott be, melyet a passzív fájdalomterápiában (pl. hegkezelés) vagy a hagyományos gyógytornával kombinálva (pl. motoros tanulási stratégiák) használnak krónikus fájdalommal élő gyermekek és fiatalok részvételével. A személyre szabott VR-beavatkozások fokozhatják a terápiás hatékonyságot és egy holisztikus szemléletű (pl. orvosok, informatikusok, design szakemberek stb.) rehabilitációs megközelítést jelentenek. **Ardai Evelyn** (ELTE BGGYK) Down szindrómával született személyekkel végzett mozgásfejlesztésről számolt be, melyben a Nintendo Wii játékot alkalmazták. Az eredmények azt mutatták, hogy az eszköz használata révén a résztvevők motiváltak voltak, szívesen vettek részt az egyensúlyfejlesztésben és funkcionális állapotuk is szignifikánsan javult, ami a kutatás folytatásához is vezetett.

Az előadások színes palettája azt mutatta, hogy a digitális technológiák téma számos szempontból értelmezhetők a fogyatékossgal élő emberek vonatkozásában: akár támogató technológiaként, akár egyéni képességek fejlesztéseként, a hátrányok csökkentéseként, vagy pusztán az önkifejezés és a személyes célok elérésének eszközeként. A siker kulcsa a megvalósítás holisztikus szemlélete, mely a tudományok közti együttműködésre épül, és ami garantálja, hogy a szakmai célok olyan, megfelelő és személyre szabott formá-

ban öltének testet, ami a felhasználók számára rugalmasságot, adaptálhatóságot, élvezeti értéket és/vagy hasznót jelentenek.

További információ a konferenciáról:

https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/szociologia/MSZT/mszt_absztraktkotet_2024.pdf

IRODALOMJEGYZÉK

- Bruyère, S. M., Erickson, W. E., & Looy, S. V. (2005). Information Technology and the Workplace: Implications for Persons with Disabilities. *Disability Studies Quarterly*, 25(2), Article 2. <https://doi.org/10.18061/dsq.v25i2.548>
- Burch, L. (2023). Disablism, cyberbullying and online opportunities for engagement. In Cowie, H. & Myers, C. A. (eds.). *Cyberbullying and Online Harms*. (pp. 91–100). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003258605-11>
- Dobransky, K., & Hargittai, E. (2016). Unrealized potential: Exploring the digital disability divide. *Poetics*, 58, 18–28. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2016.08.003>
- OECD (2021). OECD Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/589b283f-en>. (Letöltve: 2025.05.14.).
- OECD (2022). Disability, Work and Inclusion: Mainstreaming in All Policies and Practices. <https://doi.org/10.1787/1eaa5e9c-en>
- Raja, D. S. (2016). Bridging the Disability Divide through Digital Technologies. Background Paper for the 2016 World Development Report: Digital Dividends. World Bank Group.
- van Holstein, E., Wiesel, I., Bigby, C., & Gleeson, B. (2021). People with intellectual disability and the digitization of services. *Geoforum*, 119, 133–142. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.12.022>

Jogszabályok

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv>